

HYACINTH HERMANS O.P.

EEN HALVE EEUW JOURNALISTIEK IN ROTTERDAM

door JAN NIEUWENHUIS

OP een morgen – het moet in 1922 of daaromtrent zijn geweest – stond hij terneergeslagen naast mijn schrijftafel. Hij maakte het sinds enige tijd niet goed. Zijn dokter had hem gewaarschuwd. Het zag er naar uit, dat hij nog een jaar of vier te leven zou hebben.

De Utrechtse arts, die dit vonnis had uitgesproken, is 93 geworden en heeft aldus zelf nog ervaren, hoe schromelijk hij zich had vergist. De vier jaren, die hij zijn patiënt had toegedacht, werden er veertig. Pater Hyacinth Hermans O.P. is 9 december 1962 overleden, bijna 86 jaar oud, in de stad waar hij geboren werd en welhaast zijn hele lange leven woonde en werkte ¹⁾).

Jong is hij bij de Dominicanen ingetreden, waar hij de naam kreeg enigszins ontzien te moeten worden, want op de kostschool in Oudenbosch heette hij al zwak van gestel. In 1906 kwam hij in Rotterdam terug en werd hij verbonden aan 'De Maasbode', die aan de vooravond van grote uitbreidingen stond.

Op het college was de letterkunde voor hem het 'aangenaamste vak' geweest, waar ook vrije uren gaarne aan werden besteed ²⁾). In die jaren leerde hij in Nijmegen Maarten Poelhekke kennen, die tallozen zich nog zullen herinneren als schrijver van een op de scholen zeer veel gebruikt literatuurboek.

Hij zegt zelf nooit gesolliciteerd te hebben naar een journalistieke functie ³⁾), maar na beëindiging van de normale studie is hij zich al spoedig gaan roeren als free lance. Hij polemiseerde onder de schuilnaam Jan van Pas met dr. Jan Kalf, die nadat hij katholiek geworden was zijn nieuwe geloofsgenoten een tekort aan belangstelling voor de kunst verweet, zoals Maarten Poelhekke dat met betrekking tot de wetenschap had gedaan. Als wij na een halve eeuw van 'het oordeel der geschiedenis' mogen spreken, dan is het voor Jan van Pas vernietigend ⁴⁾). Veel later kon pater Hyacinth, vergenoegd de handen wrijvend, zeggen, dat hij zo 'lekker conservatief' geworden was. Hij behoefde het niet te worden, hij was het in de grond altijd geweest en niet eens zo bijzonder lekker.

De onrijpe schrijfsels hebben in ieder geval de aandacht op hem gevestigd en in vaste dienst kreeg hij een betere gelegenheid zich te vormen.

Hoe hij begon is nog gemakkelijk na te gaan in zijn reportage over het Katholieke Blindeninstituut te Grave ⁵⁾. Zijn eigen trant heeft hij dan nog niet gevonden. Hij schrijft lichtelijk het rhetorische proza van zijn kloosterlectuur met plotselinge tussenwerpsels van tachtiger woordkunst. Dat men een typische journalist in hem zag heeft niets verwonderlijks. Hij is een goed opmerker, ontvankelijk voor alle dingen des levens. Deze zoon van een fotograaf heeft een gevoelig oog; hij gaat echt van de waarneming uit en toont zich een geboren verteller. Hij laat zijn lezers zien en beleven; hij weet ze te treffen in gemoed en verbeelding.

Later is hij meer improviserend gaan schrijven. Het voorbeeld van Abraham Kuyper verleidde hem ertoe bijna iedere volzin met een nieuwe alinea te beginnen. Hij was minder uit op een dóórlappend verhaal of betoog, maar reeg liever een bont snoetje van zijn losse invallen. Zoals er in de slappe slierten van zijn handschrift weinig gebondenheid was, ontbrak ook de spanning van de samenhang in zijn springerig schetswerk.

Overigens, wie pater Hyacinth alleen lazen hebben hem niet gekend. Hij was allereerst een onnavolgbaar causeur; weinigen konden zich onttrekken aan de charme van zijn kleurige conversatie. Hij had dezelfde gave, waarvoor Willem Schürmann, de schrijver van 'De Violiers', aan zijn groeve gehuldigd werd, en terecht tekent hij er bij aan, dat zij in ons land zeldzaam was ⁶⁾. Hij was spoedig een middelpunt in iedere kring en misschien luisterde men zo gaarne, omdat bij hem de mensen net als bij Dickens er tegelijk lachwekkend en sympathiek afkwamen. In zijn praten kreeg alles een bezielde vorm; wat hij schreef is er slechts een afglans van. Een kostelijk verhaal, dat hij tevoren verteld had en met zijn ietwat hijgend lachen besloten, viel gedrukt tegen.

Menigeen zal het merkwaardig vinden, dat een versterkt element van verpozing in de stijve en strenge krant uit het begin dezer eeuw van een kloosterling kwam. In zijn rubriek met aardigheden, waarvoor hij zich de stof nogal gemakkelijk verwierf, waren het zijn 'weekpraatjes', die zijn genre het meest karakteristiek vertegenwoordigden, speelse, veelal moraliserende bespiegelingetjes over duizend en één onderwerpen. De predikheer, die na zijn jeugd bij

mijn weten geen kansel meer beklom, schreef overwegend kleine luchtige preekjes op de thema's van een traditionele christelijke levenswijsheld.

Gebundeld zijn ze nooit en ze zouden deze onbarmhartige krachtproef voor alles wat journalistiek is ook niet doorstaan. De verzamelnaam, die de auteur er zelf aan gaf, duidt op een verstandig inzicht in wat hij deed. Maar hij beheerste daarbij een bij uitstek journalistieke kunst: de kunst van gelezen te worden.

Zijn directeur, Henri Kuypers, placht te spreken van 'de slager in het Hang en de bakker in de Noordmolenstraat' voor wie moest geschreven worden. Pater Hyacinth Hermans was jaren en jaren lang de trouwe en wijze vriend van hun stille zondagen. Maar het is niet waar, dat hij louter de geliefkoosde kroniekschrijver van een kleine burgerij was, die hij dan min of meer naar de mond praatte. Iedereen las hem. Zoals een kind op een pagina vol foto's dadelijk de vinger legt op die éne, die nu eens helemaal niet geposeerd is, herkennen lezers van diverse pluimage in de overvolle krant deze natuurlijke stem. Betrekkelijk zelden bleek iemand ontoegankelijk voor de bekoring van deze ongeunstelde monologen, waarin de ernst samenging met een aangename lichtheid van toets. Eerst op de jongere generatie met de vele vruchtbare publicisten in de periode tussen de twee wereldoorlogen, had hij geen vat meer. Maar toen naderde hij zelf de drempel van de ouderdom. Terugschouwend op zijn leven mocht hij terecht zeggen, dat hij zijn éne talent niet achteloos begraven had ⁷⁾.

Hij schreef verder reis-reportages, kunstkritieken en raadsverslagen, alles op zijn vlotte en vlinderende manier. Het is niet toevallig, dat de film zijn grote belangstelling had. Hij heeft er de opkomst van meegemaakt. In 1912 werd hij lid van de gemeentelijke bioscoopcommissie en hij ijverde sindsdien voor de instelling van een centrale rijksfilmkeuring, waarover hij in 1918 een uitvoerig rapport uitbracht. Het heeft nog acht jaar geduurd voor het plan verwezenlijkt kon worden en toen werd pater Hermans vice-voorzitter van de centrale commissie ⁸⁾. Hij nam een ruim aandeel in haar werkzaamheden tot de bezetter er in 1940 een eind aan maakte.

In de kringen van toneel en cabaret bewoog hij zich gemakkelijk en genoot er waardering en respect. Ik hoorde zijn telefoongesprekken en soms, als hij meende dat het wel mocht, liet hij mij

een brief lezen om er eens over te kunnen praten. Ik herinner mij hoe ik als jongeman ontsteld was door het menselijk leed in die glinsterende schijnwereld. Blijvend ontheven van de directe zielzorg, heeft hij dáár toch zijn ambt vervuld. Waar zijn wijding niet werd erkend, hielp hem het zedelijk overwicht van een onberispelijke levenswandel.

In zijn verknochtheid aan zijn stad heeft hij het beminnen zonder maat van St. Bernard beoefend. Toen hij nog jong was tekende hij na een paar dagen afwezigheid al aan: 'de kleinste herinnering aan Rotterdam maakte me blij' ⁹⁾. In de Middellandse Zee onderweg naar het eiland Malta begon hij opeens uit te weiden over de Middellandstraat. Iedere aanleiding was hem genoeg om over de stad te spreken, die hij gekend had nog vóór de grote expansie van het laatst der eeuw. Al had hij een diepe bewondering voor Zimmerman, ik heb nooit het gevoel gehad, dat hij de snelle opkomst van Rotterdam van heler harte mee-beleefde. De haven-ontwikkeling bijvoorbeeld sprak hem niet sterk aan, het grote zakenleven bleef buiten zijn gezichtskring, een nieuwe bouwkunde deed hem niet veel. Zo werd Rotterdam geleidelijk meer voor hem de liefelijke droomstad van zijn kinderjaren. Nog op hoge leeftijd keerde hij er naar terug en wie hem dan las moest zich terdege inprenten, dat hij het waarlijk over Rotterdam had ¹⁰⁾.

In die late jaren bracht hij zijn vrienden in verbazing door zijn vitaliteit. Kinderlijk gesteld op het vieren van jubilea passeerde hij feestelijk de ene mijlpaal na de andere. De altijd piepende wagen bleef maar op de weg: de jaren schenen niet te tellen. En dat bij een levenswijze als de zijne! Wanneer ik hem in de winter wel eens ver na middernacht thuisbracht, dacht ik er met ontzetting aan, dat hij om half zeven 's morgens bij de zusters in de Aert van Nesstraat mis moest lezen. Dat hij zo oud geworden is hangt mogelijk met twee eigenaardigheden samen. Hoewel hij hield van de goede dingen der aarde, gebruikte hij heel weinig. Liever dan een overgeslagen maaltijd in te halen, wilde hij een glas wijn en een sigaret. En nooit heb ik het meegemaakt, dat deze journalist zich met iets haastte.

In de rust van een deftig Haags toevluchtsoord is hij⁷ onder de oorlog boeken gaan schrijven, het ene na het andere. Hij keerde naar zijn geboortestad terug en daar is het stil om hem heen geworden. De Rotterdamse Dominicanen boden hem een liefderijk tehuis.

In hun hoofdklooster, het 'Albertinum' te Nijmegen, is hij ter ruste gelegd en op een late winterdag heb ik zijn graf bezocht. Als jonge monnik, bedacht ik, heeft hij in de koorbanken gestaan. Daarna niet meer of het moet zijn geweest voor enkele dagen bij een korte retraite. En de man, die tijdens zijn bewegelijk leven overal gezworven heeft, nam nu zijn plaats weer in tussen zijn medebroeders, die hij de een na de ander heeft overleefd

1) Enkele data: Franciscus Theodorus Hermanus Hermans, geb. 12 januari 1876, in de orde getreden 23 september 1895 (kloosternaam: Hyacinthus), professie 23 september 1896, grote professie 16 april 1900, priesterwijding 15 augustus 1902. Ridder Oranje Nassau 1927, officier 1937. (Gegevens uit het archief van de Nederlandse provincie der Dominicanen.)

2) P. Hyacinth Hermans. 'Laatste Reportage'. Eenzame overpeiningen over leven en geluk. Den Haag 1941, blz. 105.

3) 'Laatste Reportage', blz. 186.

4) Prof. dr. L. J. Rogier: 'De Nederlandse pers van gisteren en heden'. Nijmegen 1954, blz. 18.

5) P. Hyacinth Hermans: 'Wat ze in de Kamer niet wisten...'. Een woord over de R.K. Blinden-verzorging in Nederland. Amsterdam 1914.

6) 'Laatste Reportage', blz. 116.

7) 'Laatste Reportage', blz. 186.

8) Gegevens uit het archief der Dominicanen, verkregen door de vriendelijke hulp van dr. H. Brink O.P.

9) 'Wat ze in de Kamer niet wisten...', blz. 7.

10) P. Hyacinth Hermans: Alfred Kossmann en J. Nieuwenhuis. 'Het Doek gaat op'. De hervatting van het eigen toneelleven in Rotterdam.